

ВІДГУК

Заслуженого діяча мистецтв України, професора, завідувача кафедри
концертмейстерської майстерності ХНУМ імені І. П. Котляревського

НІКІТСЬКОЇ ЄВГЕНІЇ СЕМЕНІВНИ

та кандидата мистецтвознавства, доцента кафедри спеціального

фортепіано ХНУМ імені І. П. Котляревського

КОПЕЛЮКА ОЛЕГА ОЛЕКСІЙОВИЧА

на творчий мистецький проєкт

Сагалової Ганни Володимирівни

**«Семантика тональності *d-moll*: досвід історико-виконавської
реконструкції»,**

поданий до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва

за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»

Актуальність теми творчого мистецького проєкту та обґрунтованість його положень. Музична культура сьогодення характеризується небаченим досі синтезом наукової та творчої діяльності в доробку багатьох митців. Цей процес змушує згадати феномен універсалізму, що був насправді притаманний всім провідним музично-історичним епохам, починаючи щонайменше від доби Бароко і завершуючи нашими днями. Г. В. Сагалова у виборі матеріалу для свого творчого мистецького проєкту поєднує цей принцип універсалізму з його повною протилежністю – абсолютно чітким формальним обмеженням. Так, вона звертається до творів, написаних від барокової доби, коли власне почався процес формування фортепіанного репертуару як такого, і до наших днів; з іншого боку, обираються виключно твори в тональності *d-moll*, що обумовлено загальною ідеєю проєкту. Відповідно, ця ідея впливає і на його творчу складову (як вибір програм), так і на наукове обґрунтування, що уможливорює сприйняття цих складових як взаємодоповнюючих, а не як окремо концертних програм та наукової розвідки. Більше того, спостерігається значна єдність усвідомлення Г. В. Сагаловою цих творів як матеріалу для виконання та дослідження – те, про що вона пише як дослідниця (в тому числі в пропонованих виконавських

стратегіях), вона втілює в життя як виконавиця, що свідчить про продуманість проєкту, а також про самостійність його виконання.

Сама ідея проєкту – виявити особливості семантики тональності *d-moll* з виконавської та наукової точок зору – є оригінальною, цікавою та досі не здійсненою (хоча суто наукове дослідження семантики тональностей ведеться досить давно, і на його результати Г. В. Сагалова спирається в своєму науковому обґрунтуванні).

В науковому обґрунтуванні семантика тональності *d-moll* розкривається з кількох ракурсів: історичному, аналітичному та виконавському. Розділ I «Теоретико-методологічні засади наукового обґрунтування» є суто теоретичним за своїм змістом – але невід’ємною складовою дослідження. В підрозділі 1.1. «Семантика тональностей: історичний та теоретичний аспекти» узагальнено методологічні підходи, виходячи з яких надалі в дослідженні буде розглядатися семантика тональності. Г. В. Сагалова узагальнює великий масив наукових джерел, і доходить цікавих висновків навіть з досить проблемних аспектів цього питання – стверджуючи, наприклад, що семантика тональностей ніяк не пов’язана зі строем, висотою еталонного звуку. Крім того, велику увагу приділено самому питанню музичної семантики, її розвитку в різних історичних епохах. Велике значення має підрозділ 1.2. «Поняття «виконавська стратегія» у наукових джерелах», адже надалі твори будуть розглянуті і як власне артефакт музичної традиції, і як основа для побудови власної інтерпретації: особливості семантики обраної тональності детермінують формування виконавської стратегії. Окремо відзначимо в якості позитивної риси дослідження використання самого терміну «виконавська стратегія», сформованого в працях харківських дослідниць Ю. Ніколаєвської та О. Пупіної.

Розділ II «Семантичне поле тональності *d-moll* у композиторській творчості Нового та Новітнього часу» є одночасно і аналітичним, і практично орієнтованим. В чотирьох його підрозділах розглядаються клавірні та фортепіанні твори в *d-moll*, що належать до різних періодів музичної культури:

Бароко (Й. С. Бах, Французька Сюїта №1), Класицизм (В. А. Моцарт, Фантазія *d-moll*, К. 397 та Концерт *d-moll* № 20 K466; Л. ван Бетховен, Соната ор.31 №2), романтизм в різних його виявах (Ф. Мендельсон, Серйозні варіації ор. 54; Ф. Ліст, Соната-фантазія за прочитанням Данте) та творчість композиторів ХХ століття (М. Кармінський, Партита). Варто зазначити, що Г. В. Сагалова жодним чином не ігнорує часового контексту, а звертає увагу і на інші твори, зокрема, в підрозділі, присвяченому ХХ століттю. Аналіз творів може включати нарис обставин його написання, огляд форми, образного строю, виконавських складнощів, доступних виконань видатними музикантами, але найголовнішими є два моменти: детальний та обґрунтований виклад впливу тональності *d-moll* на структуру та драматургію твору та пропозиції до побудови власної виконавської стратегії з урахуванням відзначеного впливу. У Висновках до Розділів та до всього наукового обґрунтування чітко та лаконічно резюмуються основні його тези, з яких рецензенти відзначили б дві. По-перше, думка про щонайменше дворівневу систему обумовленостей на основі тональності: коли вибір тональності є взаємообумовлений зі змістом твору, і це, у свою чергу, впливає на виконавську (і слухацьку) інтерпретації. По-друге – це теза про доцільність та перспективність побудов концертних програм з творів, що написані в одній тональності. І останнє не є виключно науковим, «схоластичним» висновком, а відображає реальний досвід Г. В. Сагалової як концертної виконавиці, в чому знову підкреслюється єдність наукової та творчої складових проекту.

Відповідність публікацій та мистецьких апробацій темі творчого мистецького проекту. Основні наукові положення, висновки, рекомендації до виконавської стратегії є результатом самостійних досліджень здобувача, не містять ознак плагіату та некоректно поданих запозичень. Наукові результати відображено у двох статтях, виданих у фахових наукових збірках, та апробовані в виступі на Всеукраїнській науково-творчій конференції в ОНМА імені А. В. Нежданової.

Заходами, що поєднують виконавську, просвітницьку та педагогічну діяльність, є проведений Г. В. Сагаловою Всеукраїнський онлайн майстер-клас з виконання музики Й. С. Баха та концерт-лекція «У тональності ре мінор». В рамках реалізації творчої складової проєкту було підготовлено та презентовано три концертні програми, складені з творів в *d-moll*. Перший з них відбувся в ХНАТОБі імені М. В. Лисенка (Камерна сцена), до неї увійшли розглянуті в роботі твори: Фантазія В. А. Моцарта, «Серйозні варіації» Ф. Мендельсона та ряд інших. Другий концерт був записаний в ХНУМ імені І. П. Котляревського, було виконано твори Й. С. Баха, Л. ван Бетховена та Й. Брамса, описані в науковому обґрунтуванні. Третя концертна програма була вимушено записана за межами України в двох містах Канади: Олівері (Концерт В. А. Моцарта №20) та Ванкувері (Соната-фантазія Ф. Ліста та Партита М. Кармінського). Всі ці галузі діяльності поєднує спрямованість на твори в тональності *d-moll*, тому їх відповідність тематиці творчого мистецького проєкту є беззаперечною.

Рівень виконання творчої мистецької складової: Сукупна програма трьох концертів, підготовлених в рамках творчого мистецького проєкту, дозволила Г. В. Сагаловій побудувати або підкреслити різні рівні діалогічності: між історичними епохами, між семантикою тональності *d-moll* та її втіленням в реальному звучанні, між композиторами (обробка Й. Брамса Чакони Й. С. Баха). Окремо варто відзначити і організаторський хист – так майстерно підібрати кожному окрему програму, щоби спільна тональність творів ставала не одноманітною, а розкривалася з різних боків крізь призму різних історичних стилів. Сама гра здобувачки ступеня є високопрофесійною, технічно майстерною, вивірною – але разом з тим і емоційною, натхненною та переконливою. Маючи великий концертний досвід, Г. В. Сагалова майстерно вправлялася і з суто технічними складнощами досить вибагливих творів (В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена, Ф. Мендельсона та Ф. Ліста), і з задачею адекватного відбиття стилю кожної історичної доби всіма доступними засобами виконавської виразності. При цьому, як вже зазначалося, у виконавській стратегії «прочитувалися» думки, викладені в науковому обґрунтуванні.

Важливо, що в програми концертів було включено не тільки твори для фортепіано соло, але і камерну музику (Скрипкова соната Й. Брамса) та Концерт №20 В. А. Моцарта, виконаний у супроводі струнного квінтету. Окремо варто відзначити те, що третя програма була виконана за кордоном, що вимагало переборення значних проблем; але разом з тим це було і важливим для культурної дипломатії, такої необхідної в нинішніх умовах.

Підсумовуючи вищевикладене, резюмуємо, що творчий мистецький проєкт Г. В. Сагалової виконаний на високому науковому та творчому рівнях, відповідає всім вимогам, що висуваються до такого роду проєктів, а його авторка заслуговує на присвоєння ступеня доктора мистецтв за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Рецензент

**Заслужений діяч мистецтв України,
професор, завідувач кафедри
концертмейстерської майстерності
ХНУМ імені І. П. Котляревського**

Євгенія НІКІТСЬКА

Рецензент

**кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри спеціального фортепіано
ХНУМ імені І. П. Котляревського**

Олег КОПЕЛЮК

